محمد سعيد رمضان

البوطي

کورتەیەک لە ژیان و
بیروبۆچوون و
شێوازی کوژرانەکەی

ئامادەکردنی

د. إحسان برهان الدين

بسم الله الرحمن الرحيم

محمد سعيد رمضان البوطي

كورتەیەك لە ژیان وبیروبۆچوون وشێوازی كوژرانەكەی

نووسینی

د. إحسان برهان الدين

٢٠٢٥

ناسنامەی كتێب

نـــــــــــــــاوی پەرتـــــــووک: محمد سعيد رمضان البوطي

نـــــــــــــــووسيـــــــــــــــنی: إحسان برهان الدين

نەخشەسازی نـــــــاوەوە: pd

شێخ محمد سعيد رمضان البوطي لە بنەماڵەيەكی كورد لە گوندی جليكای سەر بە دورگەی بۆتان لە توركيا لە ساڵی 1929 لە دايكبووە، لە ساڵی 1933 بە هۆی بڵاوبوونەوەی بيری كەماليزم و زوڵم زۆريان لە سەر موسوڵمانان، كاتێك تەمەنی چوارساڵ بووە لەگەل مەلا ڕەمەزانی باوكی كۆچيان بۆ ديمەشق كردووە، لەتەمەنی سيانزە ساڵيدا دايكی وەفاتی كردووەو.

باوكی ژنێكی تری هێناوە وتورك بووە، هەر بۆیە بوطی شارەزایی لە زمانی توورکیش هەبووە.

لە تەمەنی هەژدە ساڵیدا هاوسەرگیری كردووەو خاوەنی شەش كوڕو یەك كچ بووە، بوطي كاریگەری باوكی زۆر بەسەرەوە بووەو زانستە شەرعییەكانی لە ئەو وەرگرتووەو دواتر باوكی خستوویەتیە لای ئافرەتێك ولە تەمەنی شانزە ساڵیدا بە ماوەی شەش مانگ قورئانی پي خەتم كردووە.

بوطي خوێندنی سەرەتایی لە مزگەوتی منجك لەلای شێخ حسن عبدالرحمن حبنكة الميداني تەواو كردووە، هەر لەوێ پێش تەمەنی حەڤدە ساڵی چووەتە سەر مینبەر و خوتبەی داوە.

لە ساڵی 1953 بۆ تەواو كردنی خوێندنی زانكۆيی ڕووي كردووەتە قاهیرەو جارێكی تر لە ساڵی 1956 چووەتەوە قاهیرەو دبلۆمی لە زمانی عەرەبیدا لە ئەزهەر بەدەست

هێناوەو دواتریش بڕوانامەی دوکتۆرای لە ئەزهەرهێناوە وبووەتە مامۆستا لە کۆلێژی شەریعە لە دیمەشق ودوای چەند ساڵێك پلەی بەرزبووەتەوە و بووە بە ڕاگر.

خاوەنی کۆمەڵێکی زۆرە لە کتێب کە کەمتر نییە لەچل کتێب لە جۆرەکانی زانستدا، لە فیکروفقه وعقیدة وأدب و تصوف وبواری تر، هەندێك لەو کتێبانەش وەکو پشتگیری و بەرپەرچدانەوەش کێشەو مشتومڕی زۆری لێ دەکەوتەوە، بۆ نموونە کتێبی: (اللامذهبية أخطر بدعة تهدد الشريعة الإسلامية) و(السلفية مرحلة زمنية مباركة لا مذهب إسلامي) و (الحكم العطائية شرح وتحليل) و(الجهاد في الإسلام: كيف نفهمه؟ وكيف نمارسه؟) و(فقه السيرة النبوية مع موجز لتاريخ الخلافة الراشدة) و(كبرى اليقينيات الكونية وجود الخالق و وظيفة المخلوق).

ئەم كەسایەتییە گومانی تێدا نییە كە كەسێكی زانا و قسەزان و خەتیبێكی بە تواناو نووسەرێكی خاوەن مەنتیقی بەهێزو پێز بووە، تەمەنێكی درێژی لە فێربوونی زانست وتنەوەی وتاری هەینی ووانەی شەرعی و فێركردنی موسوڵمانان بەسەر بردووە، هەر لە منالێ و پێش ئەوەی بگاتە تەمەنی پێگەیشتن، هەندێكی لە زانستە شەرعییەكان خویندبوو و(ألفية ابن مالك) ی لەبەر كردبوو. كاتێك باسی بابەتێكی فیكری دەكرد گوێگری خۆی بەو زانستەی كە هەیبوو هەر وەها بەو هێمنی و لەسەرخۆییەی كە پێوەی دیاربووسەرسام دئەكرد، بۆیە خەڵكانێكی زۆر لە جیهانی ئیسلامی بەو زانایەوە هۆگر بوون، بە تایبەتی بەهۆی كتێبەكانی و ئەو وانەو خوتبەو چاوپێكەوتنانەی كە هەیبوو لە كەناڵەكانی ڕاگەیاندن.

شایانی باسە ئەم زانایە پەیوەندی لە گەڵ کۆمەڵەی (الإخوان المسلمين) باش نەبوو، چونکە ئەو لە بنچینەوە ئاڕاستەی کاری سیاسی و ڕەوتی جیهادی ڕەت دەکردەوە، لە پاش دەرچوونی کتیبی: «الجهاد في الإسلام» دووبارە مشت و مڕو ومقۆمقۆیەکی زۆر لە نێوان خۆی و نەیارەکانیدا درووست بوو.

بوطی لە عەقیدەو بیروباوەڕیدا لە سەر ڕێڕەوی ئەشعەرییەکان بوو، بەڵکو یەکێك بوو لە سەرانی ئەشعەرییەکان لەم سەردەمەی خۆماندا، هەندێك ئەویان چواندووە بە ئەبوحامیدی غەزالی لە ڕووی هێمنی ولەسەرخۆیی و بە هێزی بەڵگەو قسەکانی. هاوکات وەکو متصوف یش دەناسرا ولە مەسەلەی پابەند بوون بە بەمەزهەبی فیقهی بەهەمان شێوە دەمارگیر و زۆر توند بوو.

یەكێكی تر لە نیشانەكانی زانستی ئەو پیاوە ڕێكردنی بوو لەگەڵ پێویستییەكانی سەردەمدا، كە ئەوەش وای كرد جەماوەرێكی زۆری هەبێت، ئەوە بوو گرنگی زۆری بە زانستی مادی پەتی دەدا وبەرپەرچی بۆ باوەڕانی دەدایەوە، ئوتروحەی دوكتۆراكەی لەسەررەخنەگرتن بوولە فیكری ماركسی و بەرگری كردن بوو لە عەقیدەی ئیسلامی و وجودی الله عزوجل بە ناونیشانی: (نقض أوهام المادية الجدلية).

كتێبی: (كبرى اليقييات الكونية وجود الخالق ووظيفة المخلوق.) لە كاتی خۆیدا چاوی موسوڵمانانی پێ گەشایەوە لە هەموو لایەكدا، چونكە كتێبەكەی بوطی سارێژی برینێكی بە سوێ بووكە گەنجان لەو سەردەمهدا بە دەستییەوە دەیاننالاَن.

بوطی لە زانستە شەرعییەکاندا مامۆستایەکی تەقلیدی پارێزگار بوو، لەمەسەلەی فیقهدا شافیعی مەزهەبێکی توند و سەرسەخت بوو، ئەوەندە متمانەی بە ڕێڕەوی شافیعی هەبوو بەرگرییەکی ڕەهای لێ دەکرد و هەرئەوەش وای کرد بە شێوەیەکی توند لە گەڵ سەلەفییەکانی سوریا و وڵاتانی تر تێکبگێرێت ومشتومڕو شەڕە قسە و ئاڵوگۆڕ کردنی تۆمەت لە نێو انیاندا پەرە بسێنێت وبەردەوام بێت ، تەنانەت یەکێك لە گەورەترین زمانحاڵەکانی سەلەفییەت لەم سەردەمەدا کە محمد ناصر الدين الألباني بوو، کتێبێکی لە دژی محمد سعید رمضان البوطي نووسی بە ناونیشانی: (الرد علی جهالات البوطي)..

بوطی لە گەڵ لێهاتوویی لە زانستە شەرعییەکاندا ، لە زمانی عەرەبیدا زۆر بەهێز بوو هەروەها بایەخی بە بواری

ئەدەب و وێژەش هەبوو، هەندێ کتێبی لەو بارەشەوە نووسیوە،وەکو: من الفكروالقلب ، الحب في القرآن ودور الحب في حياة الإنسان، هەروەها وەکو مامۆستایەکی کورد ڕۆمانی مەم وزین ی وەرگێڕاوەتە سەرزمانی عەرەبی.

ئینجا ئەو بە یەکێك لە سەرانی تصوف یش دەناسرا و لەدەستەی ڕاوێژکاری زۆر لایەنی فەرمی سۆفییەکانی جیهاندا بوو وحیسابی بۆ دەکرا، بۆ نموونە لە دەستەی بەڕێوەبردنی دامەزراوەی (طابة) لە گەڵ علي الجفري بوو، کە بەیەکێك لە گەورەترین ئەوڕێکخراوانە دادەنرێت کە لێدوان لە سۆفییەکان دەدات.

بەڵام پاکی و بێگەردی تەنها بۆ پەروەردگاری مەزنە، بوطی سەرەڕای ئەو هەموو زانست و تواناو بەهرانە کە هەیبوو، کێشە وگرفتێکی زۆر گەورەی لە عەقیدەیدا هەبوو، کە ئەویش بریتی بوو لەوەی لە ڕێزی (شیوخ

السلاطين) يان (علماء السلطة) پۆلين دەكرا، واتە: زانا وپیاوی دەسەڵات بوو،، ئەمەش كردارێكی سەرسوڕهینەر بوو كە زانایەكی وەكو بوطی ئەو هەموو زانستەی فریای نەكەوت بۆ ئەوەی خۆی لە حوكمێكی ستەمكاری خوێنمژی وەكو حوكمی بەعسیەكانی سوريا رزگاربكات.

1- بوطي وەكو نەيتوانی بەرانبەرئەوستەمكارانە جيهادی وتنی حەق بكات، وەكو پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرموويەتی: (ورجل قام إلى إمام جائرفأمره ونهاه فقتله)، نەشيتوانی بێدەنگی هەڵبژێرێت، يان وەكو ئەو زانا و كەسايەتييانە خۆی دەربازبكات وهەڵبێت، بەڵكو خۆی بۆ پشتگيری كردنی حافظ الأسد يەكلا كردەوە، لە دوای بە هيلاك چوونی ئەويش درێژەی بە پشتگيری خۆی دا بۆ درندەكەی كوڕی (بشارالأسد).

2- سەرەتای پەیوەندی بوطی و حافظ الأسد بۆ 16 حزیران 1979 دەگەڕێتەوە، لەو كێشەی كە بە "مجزرة مدرسة المدفعیة في حلب" ناسرا، كاتێك كۆمەڵێك چەكداری ئیسلامی بەناو "الطلیعة المقاتلة للإخوان المسلمین" تەقەیان لە كۆمەڵێك ئەفسەری عەلەوی كرد وسی و دوو كەسیان لێ كوشتن و پەنجاو چواریشیان بریندار كرد، جا لەو كەیسەدا داوا لە بوطی كرا حوكمی شەریعەتی ئیسلام باس بكات و ئەویش بە شیكراوەیی لە تەلەفزیونی سوریا باسی لە حەرامی ئەو كارە كرد كە ئەو گەنجانە پێی هەڵسابوون.

3- لە 2 شباط ساڵی 1982 لە ئۆپەراسیۆنێكی دڕندانەدا بە سەرپەرشتی رفعت الأسد ی برای حافظ الاسد بۆ سەر شاری حەما كە بیست وحەوت ڕۆژی خایاند، ئەوشارەیان خاپوركرد ولە قەتڵ وعامێكی كەم وێنە لە مێژوودا ، زیاتر

لە چل هەزار لە خەڵکی ئەو شارە کوژران ودەوری پانزە هەزار کەسیش بێ سەرو شوێن بوون کە تاکو ئێستاش چارەنووسی زۆریان دیار نییە، هەڵوێستی محمد سعيد رمضان البوطي لەم قەتڵو عامەیش پشتگیری و پاساو هێنانەوە بوو کە ڕژێم دەبوو بە توندی وەڵام بداتەوە بەرانبەرئەوپشێوییەی ئیخوانەکان لە حەما درووستیان کردبوو.

4- بوطی پەیوەندییەکی بە هیزلە گەڵ حافظ الأسد کۆی دەکردەوەو تەنانەت ئەو ماوەی پێش مردنی ئەسەد بوطی بە تەلیفۆن هەر پەیوەندی لەگەڵی هەبوو، ئەویش لە وەسێتەکەیدا نووسیبووی بوطی نوێژم لەسەر بکات، هەروایش بوو بوطی نوێژی لەسەر جەنازەکەی کرد و بە پێچەوانەی نوێژی جەنازە کە دەنگی تیا بەرز ناکرێتەوە بەڵام ئەو کە گەیشتە دوعاکەی بۆ ئەسەد بە دەنگی

بەرزەوە ئەگريا وفرمێسكی دەڕشت و دەيوت: خوايە من شايەتی ئەدەم كە حافظ الاسد شايەتی تەوحيد ويەكخواپەرستی بۆ تۆ دەدا، بەردەوام دەگريا وئارامی نەمابوو ، ئەمە لە كاتێكدا بوو كە بەشاری كوڕی ئەسەد زۆر ئاسايي وەستابوو لە نزيك ترمەكەی باوكی، دواتريش بوطي ئەودڕەندە گۆڕبەگۆڕەی بە عومەری كوڕی خەتتاب الله لێی ڕازی بێت چواند.

5- لە ساڵی 1994 باسل الاسد ی كوڕی حافظ الاسد لە ڕوداوێكی هاتوچۆی تەمومژاويدا گيانی لەدەستدا، لە كاتێكدا ئاخونە عەلەوييەكان حەزيان دەكرد نوێژی جەنازەكەی خۆيان ئەنجامی بدەن ، بەڵام حافظ الاسد داوای لە بوطی كرد نوێژەكەی بكات ودواتر بوطي وتی : "واني ارى باسل هذه الساعة في الجنة مع الصديقين والشهداء والصالحين وحسن اولئك رفيقا" واتە: من

ئێستا باسل لەبەهەشتدا ئەبينم، لەگەڵ ڕاستگۆيان و شەهيدان وپياوچاكاندا..ئەمە لە كاتێكدا كەس ناتوانێت شايەتى چوونە بەهەشت بۆ كەسى خوا ناسيش بدات، چجاى تاوانبارێكى وەكو باسل.(أَطَّلَعَ الْغَيْبَ أَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا).

6- ئينجا لە دواى لە ناوچوونى ئەسەدى باوك بوطى لە ڕۆژى وەرگرتننى سەرۆكايەتى لەلايەن بەشار وتارێكى پێشكەش كرد و وتى: (لقد آل الامر في هذا اليوم اليك بمشيئة الله عزوجل اولا ثم ببيعة صادقة صافية من هذا الشعب) واتە: ئەمرۆ بە فەرمانى اللّه عزوجل وبە بەيعەتێكى راستگۆوبي غەل وغەشى خەڵكى تۆ بوويت بە سەرۆك.

بەهەمان شێوە لەگەڵ ئەسەدى كوردا بەردەوام بوو، بەڵام بشارڕقى لە خۆ نزيك كردنەوەو ماستاوكردنى بوطى

بوو بۆ باوکی، بۆیە لەسەردەمی خۆیدا گرنگی پێ نەدەدا و تەنها لە بۆنەکاندا ئەوی دەبینی ، ئەوەش وەکو هەندێ لە شارەزایان دەڵێن هەلێکی باش بوو خۆی لە دەستیان ڕزگار بکردایە، بەڵام ئەو هەر لە دەرگای بەشاردا دەوەستا تاکو چاوی پێ دەکەوت، ئەو تەمەنە زۆرەی کە تەواو پیربووبوو، هیچ کاریگەرییەکی باشی نەبوو بۆ ئەوەی پشت لەو ستەمکارانە بکات.

7- کاتێك شۆرشی خەلکی سوریا دەستی پێکرد، دووبارە ڕۆڵی بوطی دەستی پیکردەوەو بە ناو ئایینی ئیسلامەوە بوو بە پاریزەری ڕژێمی ستەمکاری ئەسەد، ئەو خەڵکەی هەموو بە خوارج و یاخی بوو دەژمارد کە لە دژی شەرعییەتی! دەسەڵاتداردا دەوەستانەوە.

8- لە پشتگیری بەردەوامی بوطی بۆڕژێم لە دژی خەڵکی کە ئەو کاتە زیاتر ڕۆژانی هەینی خۆپیشاندانیان دەکرد، ئەو

فەتوای زۆری هەیە، لەوانە: : (تأملت في معظمهم ووجدت أنهم لا يعرفون شيئاً اسمه صلاة ، والقسم الأكبر لم يعرف جبينه السجود أبداً) واتە: لە حاڵی ئەو خەڵكەی خۆ پیشاندان دەكەن وردبوومەتەوە و بۆم دەركەوتووە نوێژ ناكەن و زۆربەی زۆریان نەوچەوانیان سوجدەیەكی نەبردووە،(سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ).

یان وەسفی دەكردن بەوەی كە بریتین لە (حثالة ملاحدة يتمردون على الله كل جمعة) كۆمەڵە خەڵكانێكی بێ بایەخی بێ دینن، هەموو هەینییەك لە دژی پەروەردگار هەڵدەگەڕانەوە.

9- ئینجا ئەو هەمیشە سەربازانی سوریای نوسەیری و بەعسی خوێنمژی بە هاوەڵانی پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم چواندووە. سوپای بەشارو ڕژێمەكەشی بە دەوڵەتی رسول الله صلى الله عليه وسلم تەشبیە كردووە.

10 - جارێكيان كەسێك پرسيارى لێ كرد و وتى :لە لايەن پياوەكانى بەشارەوە لە زيندان ناچار كراوم سوجدە بۆ وێنەيەكى بشارالاسد ببەم، ئەوە حوكمى چييە، ئەويش لە وەڵامدا وتى: وا بزانە بەرماڵێكەو لەسەرى سوجدەت بۆ خوا بردووە!

11- جارێكى تر كەسێك پرسيارێكى لێ كرد و وتى: «ما حكم توحيد غير الله قسرا كما يحدث في فروع الأمن عند الاعتقال وإجبارهم على القول إن بشار الأسد إلهنا وربنا) واتە: پرسيارى ئەوەى لێكراوە حوكمى چييە لە زيندانەكاندا بە زۆر ناچارمان ئەكەن بڵێين بەشار خوامانە، ئەويش وەڵامى دايەوە بە پێى فەتواى ژمارە (14658) كە تێيدا هاتووە: «إن ذلك يحدث بسبب خروج هذا الشخص مع المسيرات إلى الشارع والهتاف بإسقاط النظام وسبّ رئيسه والدعوة إلى رحيله»واتە: هۆكارى ئەو

ناچاركردنە ئەوەيە ئەوكەسانە لەگەڵ خۆپيشاندەراندا دەردەچن وداواى ڕوخانى ڕژێمەكە دەكەن و جنێو بە سەرۆك دەدەن.

12- لە خوتبەيەكيدا لە الجامع الاموي جارێكيان وتي: (سوريا ليست علمانية و هي افضل دولة تطبق الإسلام) واتە: سوريا عەلمانى نييە، بەڵكوباشترين دەوڵەتە ئيسلام جێبەجێ بكات..ئەمەش لە كاتێكدايە دەوڵەتى سوريا نەك تەنها عەلمانيە، بەڵكوهەمووشەڕوخراپەيەكى دونياى لە خۆيدا كۆكردووەتەو تۆمەتێكى ناشيرينەو بوهتانێكى گەورەيە ئەو ڕژێمە ستەمكارە بوترێت ئيسلام جێبەجي دەكات ، بەڵكوبوختانێكيشە بۆ ئيسلام دەكرێت.

13- لە 8/5/2012 لە وتارى هەينيدا وتى: (إن ما يحدث في سوريا هذه الأيام هو حرب على الله) واتە: ئەمەى كە لە سوريا دەگوزەرێت، جەنگێكە لە دژى الله بەرپا دەكرێت !

ئەم قسەش ڕاستە، وەكو شێخ محمد اليعقوبی لە ڕەددانەوەیەكی بوطی دا دەڵێت: بەڵام جەنگەكە لەلایەن سەرگەورەكانی بوطی دژ بە ئیسلام و موسوڵمانان ڕاگەیەنراوە نەك بە پێچەوانەوە!

14 - لە وتاری پێش كۆتا وتاری لە ژیانیدا، وتی:«بعد هذا أنا الضامن بإن الله عز وجل سيكرمنا جميعا بأعاجيب النصر.. بخوارق النصروالتأييد» واتە: من دەستەبەرم بۆ ئەوەی پەروەردگاری مەزن خەڵاتمان دەكات بەسەركەوتنێكی مەزن وبە پشتگیری و سەرخستنی خۆی!!

لە دوای دوو هەفتە لەم وتەیەی كە ئەوپەڕی پشتگیری بۆ ئەو زوڵم زۆرەی بشار نیشان دەدات و داوای سەركەوتنی الله تعالی ی بۆ دەكرد، كوژرا وبۆ یەكجاری سەرینایەوەو چیدی توانای پشتگیریكردنی بەعسیەكانی نەما!

16 - زۆرلە زانايان ئامۆژگاريان كرد وازلە پشتگيرى كردنى ڕژێمى ئەسەد بهێنێت و تەوبە بكات و هيچ نەبێت لەماڵى خۆى دانيشێت وقسە نەكات، بەڵام ئەو لەو كارەى خۆى تاكو دوا هەناسەى هەربەردەوام بوو.

بۆ نموونە دكتۆرراتب النابلسي لە نامەيەكيدا بۆ بوطى ئامۆژگارى دەكات وپێى دەڵێت برۆلە ماڵى خۆت دابنيشە و پشتگيرى ئەم ڕژێمە مەكە، چونكە من دەترسم بەرپرسى هەموودلۆپە خوێنێك بيت كە لە سوريا دەڕژێت، هەروەها پێى دەڵێت : (التزم بما تقوله عن أيام الفتن، والزم بيتك واملك عليك لسانك، لأنني أخشى عليك أن تحاسب عن كل نقطة دم من طفل بريء قتل ظلماً أوعن شاب في عمر الزهور قتل بوحشية أو عذِّب في أقبية الظلمة). واتە: پابەند بە بەوەى كە دەيزانى دەربارەى ڕۆژگارى فيتنە، ئەگەرنا بەرپرس دەبيت لە كوژرانى هەموو منداڵێك لە

سوريا ، لە كوژرانى هەمووگەنجێك لە تەمەنى گوڵدا كە بەدرِندانەترين شێوە لە زيندانەكانى بەشاردا دەكوژرێت، يان لە بەنديخانە تاريكەكاندا ئەشكەنجە دەدرێت:

16 - لە 2011/7/22 لە شارى دير الزور لە پاش نوێژى هەينى خەڵكى وەكوناڕەزايى بەرانبەر هەڵوێستەكانى بوطى لە پشتگيرى ڕژێمەكەى ئەسەدو وەستان لە دژى خەڵكى سوريا كتێبەكانى مەلا محمد سعيد ڕمضان البوطي يان كۆكردەوەو ئاگريان تێ بەردا.

ئەمانەم تەنها بۆ نموونەى و بەڵگە هێنانەوە خستووەتەڕوو، باسەكەش ئەوەندە ناخۆش و ئازاربەخشە الله عەليمە حەزناكەم زۆردرێژەى پێ بدەم، ئەگينا شێخى بوطى هەرگيز بۆ ساتێكيش لە دواى ساڵى 1979 لە پشتگيرى كردنى ئەو ڕژێمە پشتى سارد نەبووەتەوە كە ئەوە سەرەتاى پەيوەندييەكانى بوو لە گەڵ

حافظ الاسد وسەرەتای لە خشتەچوونی زانایەك بووكە پلەوپایەی ئاراستەكردنی موسوڵمانانی هەبوولە ئاستێكی باڵادا ، بەڵام مەخابن پشتی هەردوو ڕژێمی ئەسەدی باوك و ئەسەدی كوڕی بەرنەداو هەمیشە بەناوی خوا و پێغەمبەرەوە صلى الله علیه وسلم پاڵپشتی ئەوان بووەو ئەوانی بە هاوەڵان و پیاوچاكان و شەهیدان چواندووە، كە بێگومان ئەمەووێڕای كۆمەڵێك لادانی بیروباوەری تری خۆی سەری لە گومرابوونێكی ڕوون واشكراوە دەركردب، وّيه بەوەندەی باسم كرد كۆتایی پێ ئەهینم وپێویست بە هێنانەوەی نموونەی ترناكات.

لە 21/3/2013 لە مزگەوتی ئیمان لەگەڕەكی المزرعة لە دیمەشق، بوطی خەریكی وتنەوەی وانەیەك بوو وقورئانەكەی لەبەردەستدا بوو، كاتێك كە تەقینەوەیەك لە مزگەوتەكەیدا ڕوویدا وگیانی لەدەستدا.

قسەوباس و شیکاری زۆربۆرووداوەکە کرا، بەوپێیەش کە کەس خۆی بە خاوەنی کوشتنەکەی نەکرد وبەرپرسیارێتی نیشان نەدا، هەروەها لەبەر ئەوەی جێ پەنجەی ڕژێم بەسەر ڕووداوەکەوە دیار بوو، بۆیە بەڵگەکان بەرەو ئەوە ئاماژەیان دەکرد کە بەشارخۆی ئەوی کوشتبێت.

ڕووداوی کوژرانی بوطی و دەیان لەوانەی ئامادەی وانەکەی بوون لەومزگەوتە، ڕووداوێکی لێڵ وتەمومژاوی بوو، لە 23 مارس 2013 لە ماڵەکەی خۆیەوە تەرمەکەی بەرەو الجامع الأموي براو ،نوێژی لەسەر کرا بە ئامادەبوونی احمد بدرالدین حسون و کوڕێکی بوطی و بشارالاسد یش خۆی ئامادە نەبوو، تەرمەکەیان لە نزیك گۆڕەکەی صلاح الدین الایوبی بە خاك سپارد.

هەموو ئاراستەكان بۆ ئەوە دەچوون كە بەشار خۆی ئەوەی كوشتووە، سەبارەت بە هۆكارەكانیشی بەهەمان شێوە شیكردنەوەی زۆری بۆكراوە، لەوانە:

بوطی سەرەڕای پشتگیری ڕەهای بۆ ڕژێمی بەعس لە سوریا، بەڵام پارسەنگی كەسایەتی خۆی لە ڕێگەی زانست و مێژووی خۆی و مەلا ڕەمەزانی باوكی پاراستبوو، خەڵكانێكی زۆر متمانەیان پێی هەبوو لە ناوەوەو دەرەوەی سوریا، بە كورتی بوطی سەرەڕای هەموو شتێك هەر كەسایەتییەكی ئایینی بوو لەسەر ئاستی جیهان، ڕاستی نەیاری زۆری هەبوو بە هۆی هەڵوێستە سیاسیەكانی لە پاساو هێنانەوە بۆ تاوان و كۆمەڵكوژییەكانی ڕژێمی ئەسەد، بەڵام هەرلەوكاتانەدا كەس ولایەنی زۆرهەبوون پێیان وابوو بوطی لە ژێر كاریگەریدایەو ناچارە و ئەو قسانەی بە زۆرپێ دەكرێت!

ماوەیەكیش بوو وەكو دەوترا ڕژێم ترسێكی لەو پیاوە پەیدا كردبوو ومتمانەی بەئەوكەم بووبوویەوە، بە تایبەتی دوای ئەوەی ئەو ڕازی نەبوو ئیمزا لەسەر فەتوایەكی أحمد بدر الدین حسون ی موفتی وڵات بكات، لە وانەیەكیشیدا ماوەیەك پێش كوژرانی دەڵێت ئەوەی كە ئێستا ڕوو دەدات لە سوریا بە پێی پلانێك ڕوودەدات لە دەرەوە دێت و ئیشی پێ دەكرێت، بۆیە بشار بە كوشتنی بوطی دوو ئامانجی پێكا:

یەكەم: كەسێكی لەناو برد كە ئیشی پێ نەمابوو ، یان زۆربەی ئەوەی كە ویستی پێی كردبوو.

دووەم: نەیارەكانی بە كوشتنی ئەو تۆمەتباركرد وكردی بە خاڵێكی سیاسی لە بەرژەوەندی خۆی و دژی نەیارەكانی..

هەموو ئەوانەش چووبوونە سەر ڕووداوەكەو گوێیان لە تەقینەوەكە بوو ، هەستیان بەوە كردبوو ئەو ڕووداوە و دەنگی تەقینەوەكەش حاڵەتێكی جیاوازبووە:

*مزگەوتەكە شوێنەواری كاولكاری پێوەدیار نەبوو كە لە كاتی ڕوودانی ئەوجۆرە تەقینەوانە دەردەكەون، زۆرێك لە شتەكانی هیچیان بەرنەكەوتبوو، تەنانەت هەندێك بە تەقینەوەیەكی هاوڕێی ژینگە (صديق للبيئة) وەسفیان كردبوو.

*چەند كەسێك لەگەڵ بوطی بینران كە كوژرابوون ڕاستە زۆربوون ، بەڵام هەرگیز ئەو ژمارە زۆرە نەبوون كە ڕاگەیاندنەكان باسیان كردبوو.

*ئینجا زۆربەی كوژراوەكان وەكو دەڵێن سەریان بەركەوتبوو، بەڵكو هەندێ بەڵگە هەیە لەسەر ئەوەی بوطی لە تەقینەوەكەدا نەمردووە بەڵكو دوایی كوژراوە..

*كەسیش تەرمەكەی بوطی نەبینی لەوكاتەدا.

*هەروەها لە دوای ڕووداوەكە كە لەڕێگەی كەسێكی خۆكوژەوە ئەنجام درا، تەلەفزیۆنی سوری یەكسەر فیلمێكی دەربارەی كوژران و ژیاننامەی بوطی بڵاوكردەوە كە بە پێی شارەزایان فیلمێكی وا بەلای كەمەوە شەش سعاتی پێویستە بۆ ئەوەی ئامادە بكرێت. ئەوەش بەڵگەیەكی ترە لەسەر ئەوەی كوژرانەكەی بە پلانێكی بەرنامە بۆ داڕێژراو ئەنجامدراوە.

هەرچۆنێكیش بێت، ئەو زاناو كەسایەتییە ناوداره بەو شێوە كۆتایی بە ژیانی هات، ئێمەیش لە دوو روانگەوە دەتوانین تەماشای پرسەكە بكەین:

یەكەم: بە ڕواڵەت وئەوەی كە بە چاوی سەرمان بینیمان؛ بوطی لە ساڵی 1979 تاكو ئەو ساتەی لە لەو مزگەوتە كوژرا لە 2013 بۆ ساتێكیش لە پشتگیری ڕژێمی بەعسی

سوريا كۆڵی نەدا و هەموو زانستی و توانای كەسايەتی خۆی بۆ داپۆشينی تاوانەكانی هەردوو ئەسەدی باوك وكوردا- كە لە سەدەی بيستەم بێ وێنە نەبن وێنەيان زۆر دەگمەنە لە تاواندا - بە كارهێنا، بەدەرلەو شتانەش كە دەوترێت بەڵام لەسەر ئەو ڕێبازە مرد و نە تەوبەی كرد و پاشگەز بوويە، بەڵكو هيچ لاوازيەك ڕووی تێنەكرد لە بەرگری كردن لەو ڕژێمە، ئەمە بە ڕواڵەت و زاهيرو ڕاستی مەسەلەكەش يان ئەگەرنهێنييەك لە پشت ئەم ديمەنەوە بووبێت ئەوەيان تەنها الله عزوجل لێی ئاگادارە وئێمە زاهير بينين ولە سەرزاهيرحوكم دەكەين.

دووەم: سەرەڕای هەرچی ئەو هەڵوێستە خراپانەی كە بوطی هەيبوو لە پشتگيريكردنی ئەو ڕژێمە دڕەندەيە، من دەڵێم:

كەس ناتوانێت قسە لە چارەنووسی بوطی لەلای اللہ عزوجل بكات، ئەو پەروەردگارێكی هەیە نهێنی و ئاشكرای دەزانێت، بە باشەو خراپەكانی عەلیمە، بە هەرچی وردودرشتی هەیە زانایە، دەرەنجامی ئەو تەنها لەلای ئەو كەسەیە كە درووستی كردووەو دوای مردنی گەڕاوەتەوە لای ئەو، بۆیە من تەنها ڕاستییەكانم خستە ڕووو بە هیچ شێوەیەك نە من - پێم وایە - نە كەسی تریش بۆی نییە بڕیارلە مەسیری ئەولە مەسەلەی چوونە دۆزەخ و چوونە بەهەشت بدا، بەڵام وەكو وتم لەسەر شەڕو خراپە مرد وژیانی بۆ پشتگیری بێ دین وزاڵمەكان بەسەربرد.

جێگای سەرنج و تێڕامانیشە ، كە ئەو تاكو ڕۆژی كوژرانی لە شوقەیەكدا كە لە نهۆمی چوارەمی عیمارەیەكی كۆندا دەژیا ، لەبەرانبەرئەوخزمەتانەی بە ڕژێمی سوریای دەكرد پارەی وەرنەدەگرت وەكو احمد حسون ی موفتی سوریا،

بەڵكو خاوەن نەفسێكی بەرزو كەسايەتييەكی بە هێزبووە، سەرەڕای نزيكی لە چڵەپۆپەی دەسەڵات لە سوريا وەكو باسی دەكەن بۆ بەرژەوەندی خۆی و خانەوادەكەی كاری نەكردووە، تەنانەت بە بێ پاسەوان رێی كردووە لە شاری ديمەشق.

بەش بە حاڵی حۆيشم، من خوينەری زۆرێك لە كتێبەكانی ئەو پياوە بوومە لەو سەردەمەی كە خوێندكاری ئامادەيی بووم لە كۆتايی هەشتاكان و دوای ئەوەش لە نەوەدەكان هەر موتابەعەی نووسينەكانيم كردووە، من سەرەڕای ئەوەی لەو كێشانەی لەگەڵ سەلەفييەكان هەيبوو، بە تايبەتی ئەوەی كە لەگەڵ شێخ ئەلبانی هەيبوو، من هەميشە لە گەڵ نەيارەكانيدا بووم و ئەوانم بە ڕاست زانيوە، هەم لە ئەشعەرييەت ولە تصوف ولە دەمارگيری مەزهەبيش، بەڵام وەكو زانا و نووسەرو ئەديبێك ڕێزيشم

بۆ بوطی هەبووە، ڕەخنەم لەسەر كتێبی فقه السيرة هەبووە و بە تەحقیقی فەرموودەكانەوە دەمخوێندەوە و ئەشمزانی كتێبكی گرنگ و ناوازەیە ، بۆیە كاردانەوەی باشم لەگەڵی هەبوو، دەمخوێندەوە وبە وانە لە 1989 لە دوزخورماتوو دەموتەوە كە ئەو كاتە خویندكاری پێنج وشەشی ئامادەیی بوو.

بوطی - وەكو پێشتر باسم كرد - ئەشعەری و سۆفی و مەزهەبییەكی دەمارگیر بووە، بەڵام هاوكات لە زۆر مەسەلەی تر، ڕاوبۆچوونی باشی هەبووە، بۆ نموونە زۆر توند بووە بەرانبەر دژە سوننەتەكان و بەوردی بیرۆكەی بەناو قورئانییەكانی هەڵوەشاندووەتەو بەرگری لە سوننەت كردووە، ڕێزی لە هاوەڵان گرتووەو پڕ بە گەرووی لە سوریای سەر بە نوسەیرییكاندا بە موعاویە وهەموو هاوەڵان تویەتی ڕەزای خوایان لێبێت، هەر بۆیە ئەو

ستایشەی عدنان ابراهیم بانگەشەی بۆ دەکات و شانازی پێوە دەکات کە بوطی بۆ ئەو کردوویەتی و دەڵێت مامۆستام بووە، ئەو بە شێوەیەکی کردەیی هەڵیوەشاندووەتەوە بەو بەرگری کردنەی لەسوننەت و هەڵوەشاندنەوەی بیری گومڕاکانی وەکو محمد شحرور وعدنان ابراهیم.

وەکو هەستێکی کەسێتی خۆیشم بەوەی بوطی لەسەرئەو حاڵە وەفاتی کرد زۆرنیگەران و خەمباربووم، پێم ناخۆش بوو کەسایەتییەکی ئاوها کەوتە داوی ئەو ستەمکارانەوە، ، من تەنها ڕقم لە کردەوەکانێتی لەگەڵ ئەو ڕژێمەداو دوا جاریش دەڵێم بەڵکو پەروەردگاری ڕەحمی پێ بکات، ئەم هەڵوێستەیشمە ڕەنگە پەیوەندی بە ئەسڵی کەسایەتی خۆمەوە هەبێت کە بە سروشتم توند نیم و حەز بە هیدایەتی خەڵکی دەکەم و

و پێم خۆشە اللە تعالی لە خەڵكی خۆش ببێت، بەڵام هیچ پەیوەندییەكی بەوە نییە كە بوطی كورد بووە، چونكە بەلای منەوە باش باشە، كورد بێت یان هەر نەتەوەیەكی تر، خراپیش بە هەمان شێوە.، كوردایەتی بەو مەعنای كە زۆرێك باوەڕیان پێیەتی من نەك باوەڕم پێی نییە بەڵكو لێییشی بەریم.

.......محمد سعيد رمضان البوطى........

..............كورتەيەك لە ژيان وبیروبۆچوون وشێوازی كوژرانەكەی..............

بۆ نووسینی ئەم بابەتە بۆزۆرسەرچاوە گەڕاومەتەوە، لە دیارترینیان:

-الى أي مدرسة ينتسب البوطي/ محمد اليعقوبي.

-مقتل البوطي/ عبروعظات/ محمد صالح المنجد.

-كلمة في الشيخ البوطي/ طريف يوسف آغا.

-البوطي قاتلا ومقتولا.

-سيرة عالم ومساندة ظالم/ محمد منصور.

-حكاية الظاهرة البوطية قصة البوطي مع النظام السوري/ حامد عبدالله العلي.

-حين خذل الشيخ البوطي/ موقع المسلم.

-بين البوطي (رحمه الله) وعدنان إبراهيم / الشريف حاتم بن عارف العوني.

-كۆمەڵێك تۆماركراوی ڤیدیۆ لەسەریوتیوب لە پشتگیری و ڕەخنەگرتن لە محمد سعيد رمضان البوطي، بۆ نموونە: ڕاو بۆچوونی د.وجدي غنيم و أحمد النقيب و صلاح الدين ابو عرفة.

إحسان برهان الدين

2017-9-15 سلێمانی